

„ASACHI“

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ LITERARĂ

Comitetul de Redacțiune: Dr D. Cantimir, I. Negre. C. Hogaș, N. Juravski, G. Boteanu cu colaborarea membrilor Societății Asachi.

Congresul Economic din Iași.

În anul trecut când s'au inaugurat primul congres economic a României, toată suflarea românească, toți acei ce dorescu a scapa de robiea economică străină, în fine toți acei care văd și simțesc, că țara noastră, nu va putea face un pas înainte, din punctul de vedere politic și național; până ce nu vom avea un comerț și o industrie românească, și că în definitiv, tot ceea ce am câștigat până astăzi, nu vom putea conserva cu siguranță, în cât timp vom sta sub raportul producțiunii, mărginiți la o agricultură primitivă bazată numai pe rutină, și la creșterea vitelor, pentru care ne sunt închise de mai mulți ani piețele Europei. Toți aceștia o și ziceau de sigur, iată momentul când ne-am pătruns de pericolul ce ne amenință pe calea economică. Guvernul și națiunea păreau animați de aceeași idee, și pătrunși de aceeași hotărâre ași da întâlnire în Iași, a doua Capitală a României, pentru a pune bazele unei organizațiuni economice naționale, care se dea la lumină și se pună în esplotare, toate resursele de producțiune naturale și măestrite, și prin consecuență se micșoreze debitul peticăriilor nemțești ce inundază piețele românești.

Nu 'mi-a fost prin putință a asista la adunările con-

gresului, am cetit înse toate cuvântările ținute, ele pareau plecate din o intimă convingere, că a sosit momentul de a ne pune pe lucru; mulți vor fi văzut cu și mine, pe bătrânii și tinerii, din felurite unghiuri ale țării, ștergând câte o lacrimă de bucurie de pe față, la cetirea discursurilor de la congres. Romania întregă întrevedea că în Iași se punea temelia organizării noastre economice.

Așa, mulți își ziceau, ce este mai ușor pentru un început, de cât de a se pune în aplicațiune legea votată de Corpurile Legiuitoare? care hotărâse înființarea de fabrice prin monastirile de Călugări și Călugărițe, unde cu puțină bună voință să pôte avea localuri de instalațiune și lucrători, precum și tot personalul administrativ, recrutându-se dintre oameni speciali, precum se face și cu celelalte între prinderi ale Statului, ce se administrează în regie, și care între prinderi au un mecanism de funcționare și un control mult mai anevoios, ca o fabrică de postavuri sau pânzării, în care tot materialul confecționat trebuie se fie aproape egal cu materialul brut. In cât aceste începuturi de industrie fiind serioase și puse în pozițiune de a susține cu succes concurența străină, va sili pe statele ce ne-au cucerit economiceste, a părăsi această țară și atunci, și inițiativa privată, va putea în tihnă a prospera; și cu încetul se putem ajunge a alimenta piețele noastre, cu articole confecționate de noi, din materiile prime ce astăzi, exportăm cu prețuri de nimic, pentru ale rescumpara confecționate cu prețuri de zece ori mai rădicate

Alții plănuiau asemenea, ore penitenciarele noastre nu ar putea deveni niște adevărate case de opreală moralizătoare? adică, că arestanții în timpul închisorilor, să deprindă un meșteșug, din care să își scoată hrana și cheltuelile ce face Statul cu dânșii, iar restul se cons-

titue un capital din care la eșire, arestanții să aibă pentru instrumente și cu ce să se întorcă la locul lor, și a deveni buni meșteșugari-cetățeni. Pe câtă vreme astăzi, Penitenciarele sunt o grea sarcină asupra populației țării, și cată a-ne impune sacrificii pentru întreținerea lor, fără ca în schimb, se resulte vre un beneficiu pentru cineva, ba din contra, arestanții prin faptul închisorei și a vieții ce duc în Penitenciare, starea lor fizică și intelectuală se atinge ast-fel, în cât cea mai mare parte din deținuții pe un timp mai lung de 5 ani, trebuie se móră victima consumării la care dă loc, lipsa aerului, a luminei și a nemișcării și în adevăr, cine nu vede mai cu samă pe la noi, de când avem Penitenciarele Bisericanii, și Pângarații în apropiere, niște figurii vestede, bugede și umflate, tărăinduse abia pe picioare de la un loc la altul, și rezământuse de cel întâi gard, pentru a se odihni, în cât cea mai mare parte din aceștia, mor pe drumuri sau prin spitale înainte de a ajunge la casele lor, iar acei care resistă, eșind din Penitenciare fără nici un meșteșug și fără bani de cheltueală, sunt siliți de fôme și miserie, a cerși sau a fura pentru a ajunge la locul lor cu viață.

În fine, mulți își ziceau încă, în urma celor zise la congres, de sigur, în curând se vor constitui Societăți anonime, pentru explôtări industriale și comerciale la care vom contribui fie care după putințele noastre, și astfel, chiar dacă va trebui să susținem cu străinii o luptă disperată, totuși sacrificiile vor fi repartite asupra întregii națiuni. Inse, vom avea în acelaș timp avantajul de a lupta cu succes și a ne procura totul, de la noi înșine, pe lângă acestea, muncitorul și agricultorul român, care nu găsește de cât în zilele de vară de lacru, începând ore care întreprinderii industriale, vor putea munci și câștiga și în timpul ernei, pentru a duce o vi-

așă mai înbelșugată, și ast-tel cu toții vom pute a ne înbunătăți existența și a scapa cu încetul de robiea economiei străine

Primul congres se termină, după multe și frumoșe vorbe, prin un banchet strălucit. De a doua zi înse, lie care român aștepta a vede un început de activitate; adică un program economic al Guvernului sau a camerilor legiuitoare, care se țină samă de starea în care ne găsim și nevoile ce avem, sub raportul economic, totul au fost din nenorocire în zadar, căci anul au trecut și al 2-lea congres au venit, fără se putem înregistra alt fapt în mișcarea noastră economică, de cât expositia cooperatorilor, care nu au fostu și nu pute a fi alt ceva, de cât tot. aceia ce au fost expositia Societății concordia Română, căci de atunci și până astăzi, dacă am sta se facem bilanțul nostru economic, bazându-ne chiar pe cifrele oficiale ale importului și exportului anual, precum și pe natura producțiunilor naționale expuse în ambele ocașuni, nu știu dacă cumpana pasivului nu ar atârna mai greu de cât aceia a activului nostru. Cu toate aceste ambele încercări, a D-lui Porumbaru și Butculescu ne-au dovedit, că dacă am ști, și am voi se punem mai mult devotament și perseverență și dacă am avea mai mulți economiști de fapt ear nu de vorbe, atunci am fi putut de la un congres la altul a înregistra ceva, în activul mișcării noastre economice.

Iată, de ce al 2-lea congres economic, nu au mai avut acelaș resunet, și ori ce român cu durere de inima pentru țara sa, privește cu îndiferență pe toți acei ce prin pozițiunea lor socială, ar putea aduce un adevarat bine națiunei, și care se mărginesc numai ași veghia de prosperarea avutului lor privat, și a da țării numai vorbe, în schimbul banilor ce primesc ca demnitarî sau reprezentanți înalți ai națiunei, ba ceva mai

mult, unul pentru ași putea păstra și perpetua pozițiunea, ne ascunde cu intențiune, în orî ce ocaziune, sub valul unui progres subred, miseria în care se svîrcolește țara de la o zi la alta.

Este momentul de a ne uita bine înprejur, a ne devota cu credință pentru binele obștesc, a studia cu amănuntul din toate punctele de vedere starea în care ne găsim, și în sfârșit a pune capăt aceluî perpetuu *dolce far niente*, ce pare că domnește în toate clasele sociale și atunci numai, începînd a lucra conform legilor naturale, de la mic la mare, dela simplu la complex, garantînd și proteguind întreprinderile existente, vom ajunge ast-fel cu încetul, a înregistra câte o nouă întreprindere agricolă, comercială sau industrială, înse înainte de toate, este nevoie ca guvernul și corpurile legiuitoare să arate într'un mod hotărât vederile lor în chestiunea economică, elaborînd un program complet de acțiune, pentru ca fie care român se știe cu ce va avea se lupte, și de ce avantaje urmiază a se bucura, că ast fel, cumpănind unele și altele se vină cu siguranță ași pune avutul său într'o întreprindere de acestă natură. Căci lipsa unor legi speciale și a unei organizări economice, fac că mulți, care se angajaze în întreprinderi comerciale, sau industriale sunt siliți ale părăsi în tr'un timp scurt perzînd capitalurile angajate deja.

De aceea credem că ar trebui se nu perdem un singur moment, acum după ce am capatat ne atârănarea politica, și se concentrăm toată activitatea noastră pentru dobîndirea neatârării economice, căci alt fel, ne vom găsi în curînd în pozițiunea, Turciei, Egiptului, Tunisiei și a altor țări, care nu au știut a se pune pe lucru și a opri la timp rapacitatea străină din năuntru și din afară, trăind în rutinele trecutului sau ținînd congrese economice platonice

Convențiunea comercială închietă cu Monarchia vulturului cu două capete, trebuie se ne serve de exemplu, nu numai nouă, dar chiar și generațiunilor viitoare

re, când vor fi chemate a închea convențiune comerciale internaționale, și a'și angaja viitorul comerțului și industriei Românești.

Orî ce român ce a cercat o întreprindere în acești ani, pôte se spue, câți bani, câtă trudă și nacazuri îl costă, un act de neprevedere! Sperăm însă că vom fi plătiți cu acești 10 ani și că toți românii au căpătat convingerea, că a se pune pe picior de egalitate (liber schimb) cu o țară dotată de o falșă dar întinsă industrie, este de a face o nouă convențiune Lionienă.

Trebue ôre se credem că se pregătește o nouă convențiune cu Austria pe bazele cele vechi fără a se consulta țara și a ținea samă de nevoile naționale? Noi nu credem, fiind că nici unuî român nu 'ia mai ramas vre o iluziune care să'l determine a o înnoi. De aceea acéstă noutate o privim ca o invențiune politică.

Dr. Cantimir.

D. Gh. Asachi, nepotul nemuritorului Gh. Asachi, a avut buna-voință a ne trimite un studiu asupra dezvoltărei inimei, pe care îl dăm mai la vale cetitorilor noștri. D. Gh. Asachi a bine-voit a însoți scrierea sa și cu clișeurile trebuincioase pentru gravurile espliative, cea ce nu s'a putut fără orî care sacrificii materiale din partea D-sale.

Aducënd prin acésta D-luî Gh. Asachi cele mai vii mulțămiri pentru simpatica sa purtare față cu Revista noastră, nu ne putem oprî de a face un călduros apel la toți tinerii Români, aflători în centrurile de cultură din străinătate, de a urma exemplul dat de D. Asachi, și a contribui la respândirea științei în țara noastră prin organul acestei Reviste.

Comitetul de Redacțiune.

Considerațiuni noue asupra istoriei dezvoltării inimei de Gh. Assaky.

Cercetările asupra dezvoltării inimei și a fibrei sale musculare pe care le urmăresc actualmente, îmi permit a susține următoarele fapte:

I. Cel d'ntăi început (rudiment) al inimei, pare a fi dublu, precum, tind a stabili lucrările lui Dareste, Sappey, Kolliker, His, Gasser, Allen Tonson etc.

Dacă examinăm, pe partea ventrală, inima unui puiu în embrion, după patru-zeci și două ore de clocire, constatăm adese-orî că cavitatea sa e despărțită în două jumătăți simetrice, prin o despărțitură mijlocie, care începând d'napoi, de la îmbucătura vinelor omfalomesenterice, străbate partea ventriculară și se perde în partea de'nainte cu porțiunea bulbară a inimei, în momentul când acesta dispăre în părțile din lăuntru.

(Fig. 1 după o fotografie microscopica).

Acastă despărțitură care urmăzează direcțiunea generală a inimei și descrie, în raport cu axa medulară, o curbă cu

Fig. 1.

convexitatea spre dreapta, nu ne arată, în tot-dé-una aceeași caractere de desime și de continuitate. Ea e câte

odată întreruptă în lungimea sa; și întreruperea continuităței are loc în parte ventriculara propriu zisă. În partea de'nainte rămâne urma unei despărțituri care se prelungește spre partea bulbului arterial, și din altă parte se găsește în regiunea vinelor omfalo-mesenterice o proeminență mai mult sau mai puțin pronunțată.

La un puiu în embrion, în mărime de 3^{mm}, 5 lungimea, care nu are încă trei proto-vertebre-bine pronunțate, și a căruia dezvoltare generală corespundea cu a-

cea ce aŭ embrionele din aceeaşi specie la începutul zilei a doua de evoluţiune, am văzut două vase înconvoiate, absolut vizibile înlocuind inima.

Fig. 2.

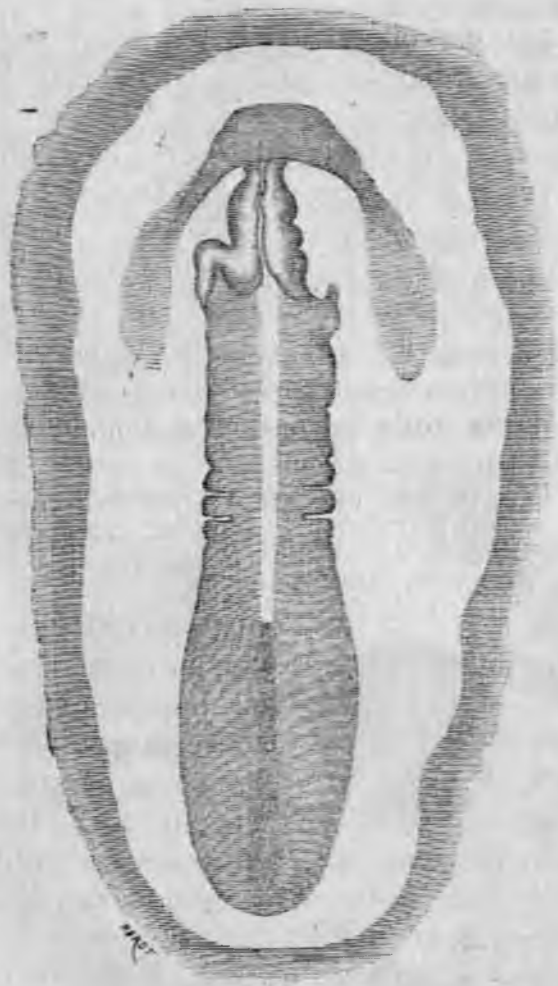

Fig. 2. Arată în principalele sale trăsături organizaţiune esterióră a cestui embrion văzut pe faţa ventrală; ea reproduce foarte exact ambele vase cardiace.

Nu se pare ōre, cǎ despărţitura mediană a embrionelor de 42 de ōre, ar fi rezultatul concrescenţei, celor doue vase cardiace primitive pe care le arată fig. 2.? Acésťă ipotezǎ pare cu atâta mai probabilǎ, cu cât despărţitura

acésťă are numai o existenţă trecǎtoare, care dispare în curând, fǎrǎ îndoialǎ în urma resorpsiunii.

II. Miocardul, la naşterea sa, e format de celule întrunite (anastomosate) în o raşé; miclele fibre musculare nasc prin generaţiune endo-celularǎ.

La puiu în stare embrionară, după două zile de clocire, se vede plecând, din protoplasma limpede și omogenă care constituie corpul acestor celule, niște prelungiri care să duc, la celulele vicine.

Aceste prelungiri care numai dislipindu-le, le putem vedé, n'aũ de la început nici o direcțiune hotărîtă, și ele se presintă în dimensiuni care variază cu depar-tarea pe care artificial o punem între celule.

O prea mare întindere rupe legăturile și dă celulelor în general o formă lungărețá. Celulele musculare în a doua zi aũ deja un sîmbure voluminos, lungăreț, granulas. (Fig. 3).

La un embrion de trei zile celulele și simburii păs-tréză aprópe tot aceste caractere afară numai că pro-toplasma pare a fi mai puțin limpede și mai puțin o-mogenă. (Fig. 4).

În a patra zi protoplasma ié aspectul granulos, nere-gulat; simburii aũ o formă rotunzitá, aũ una saũ două nucleole vęđute, și volumul lor e egal cu jumătate sim-burilor din zioa a doua. (Fig. 5).

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

În a cincea zi de clocire, celulele musculare pre-sintă adîncături longitudinale sôrte pronunțate. Când celulele n'aũ fost deslipite, adîncăturile se continuă de

la o celule la o laltă fără o vędută încetare de continuitate; dacă, din contra, celule nu sunt justapuse, numai adîncăturile stabilesc legăturile. Sîmburiî sunt ovali și conțin în genere douę nucleole strălucitoare. (Fig 6).

Fig. 6.

La un embrion uman de opt săptămâni, celulele prelungite, înzestrate cu un sîmbure nucleolat, sunt străbătute de o adîncătură longitudinală, care se găseșce în tôte ramificațiunile, fapt constatat de D. Ch. Robin. (Fig. 7).

Fig. 7.

III. Celulele musculare ale inimei sunt după tötă probabilitatea de aceeași origină ca celulele migratrice ale membranei mijlocie D. Ch. Rouget a demonstrat că elementele contractile a tunicei musculare a vaselor

sanguine provin la larvele Batrahienelor din celule amiboide, care sãu fixat pe pãretele endotelial, cã aceste celule devin punctul de plecare a ramificaþiunelor anastomotice, care acoper tãtã întindere vasului și unesc într'o raþe continuã celulele rãtãcitoare cu prelungirile lor

Un cercetãtor german, D. Selenka din Erlangen a constatat observaþiunile D-lui Rouget arãtãnd cã tunica muscularã a intestinului embrionelor de Holoturii, se desvoltã tot în acelaș mod.

Ni se pare fãrte probabil, cã pãtura muscularã a secþiunei musculare cardiace urmeazã în evoluþiunea sa, procedeul care domnește la desvoltarea aceliași tunicii în restul aparatului vascular, cã celulele mușcolare a embrionului de puiu în a doua zi samãnã fãrte bine prin caracterele lor fìsice, cu celulele libere din aceeași epocã.

Paris 16 Iuli 1883.

COMUNA BOZIENI

(Urmare)

Viticultura.—In privinþa culturei vitelor, acestã comunã stã pe o treptã destul de jos în raport cu populaþiunea altor comuni și acesta numai din cauza lipsei de imașuri, cãci alt-fel am observat în spiritul locuitorilor multã aplicaþiune pentru astã ramurã.

Ètã un tablou de numãrul vitelor ce se aflaũ în comunã în anul 1882: boi 260, vaci, 270, viþei 110, cai 46, oi 820, miei 200, capre 10, rãmãtori 260.

Din acest tablou se vede lãmurit cã abia la 10 locuitori

este o pereche de boi, la 10 locuitori o vacă, la 29 un cal, la 1 1/2 o ôie etc.

Vitele mari sunt in genere de o rasă bună, datorită aceluia, comunei care întreține un taur al său. Oile sunt asemenea de o rasă bună, Brânda ce se strânge de la ele nu se exportă din comună, ci se consumă de locuitori; numai parte din lână se vinde de către locuitori și această vânzare se face, in comună, evreilor pe prețuri scăzute.

Comerțul cu rămători este foarte slab, fie-care ceea ce produce consumă pentru el.

Caprele cari se găsesc aparțin toate evreilor săraci.

Caii pe lângă că sunt puțini apoi sunt și de o rasă rea.

Comerțul cu vite mari este cel mai întins in această comună.

Acest comerț se face, partea cea mai mare chiar in comună, la târgul ce se face Duminica, unde se aduc vite de vânzare și de prin comunele vecine; era cealaltă parte la târgurile de Roman, Pătra și comunele vecine.

Numărul total de vite mari și mici ce se vinde anual este de la 300—400 capete.

Bivolii nu se cresc de loc in copriusul comunei.

In pădurile acestei comuni pe lângă epurii și vulpi se găsesc și lupi, care in timpul iernei mai in tot-d'auna fac stricăciuni locuitorilor. In fie-care iarnă se împușcă 10—12 lupi.

Cultura păsărilor e foarte dezvoltată, aproximativ până la 5000 paseri se găsesc in comună. Locuitorii consumă foarte puține din aceste paseri, cele mai multe se aduc de vânzare in târgușor, asemenea ouele și puii.

Cultura albinelor, câți-va ani mai înainte începuse a lua un sbor mai mare datorit inițiativei câtor-va locuitori; dar astăzi parte din aceștia morți, parte mutați din comună și neinlocuiți prin alții, această ramură a început a decădea rău; ast-fel că astăzi putem să spunem că nu există; căci in tot copriusul comunei nu se găsea in anul 1882 de cât 40 stupi, toți aparținând locuitorilor din Ruginosa.

Gândacii de mătase, nuse cultivă de loc și nici s'a cultivat vr'o dată. Afară de vr'o 4 copaci de aguzi (duđi), care se găsesc în livada proprietăței diu târgușorul Bozienii și vr'o 3 în livada velniței (*) în alt loc nu se mai află nici unul și nici vr'un început din partea cuiva nu se vede pentru cultura acestui arbore pănă acum.

Instrucțiunea.—În privința instrucțiunei, acéstă comună este tot atât de jos ca și cele alte comune din județ. Am amintit în un alt loc că aci sunt 2 școli, una în târgușorul Bozienii, a căruî învățător este salariat de stat, și alta în satul Ruginósa, cu învățător salariat de comună. În anul scolar 1882/83 au fost înscriși în scóla diu Ruginósa 38 elevi; din cari 35 Români și 3 evrei; eră în cea diu târgușor 29 din care 8 Români, 19 evrei, 2 catolici. În privința sexului fiind că acéstă scólă este mixtă, au fost 20 băcți și 9 fete. Din toți aceștia abia jumătate a urmat pănă la finele anului scolar.

Școli de fete nu este nici una în comună.

Comuna are înscris în budgetul său ca subvențiune pentru scóla din Bozieni 200 lei pe an, în care se cuprinde remunerarul ce'l dă comuna învățătorului, lemnele, servitorul și micile reparațiuni, și pentru cea din Ruginósa are prevedut suma de 500 lei pe an pentru plata învățătorului, a chiriei localului, lemnele, servitorul, mobilierul etc.

Citind cineva cu atențiune aceste sume și comparându-le cu descrierea ce am făcut'o asupra localurilor de scólă precum și cu numărul de copii ce frecuentéză își va face o idee de mersul instrucțiunei.

În privința populațiunei, cari scie a scrie și a ceti stă cam ast-fel: în toată comuna sunt 10 bărbați Români și 3 femei, care sciu a scrie și a ceti, făcându-se abstracțiune de ómenii

(*) Velnița, situată la nordul târgușorului pe valea Ciorăni, pe câmpie, este o zidire dărâmată, cu case de locuit de zid asemenea în ruină și cu o livadă de vr'o 2 fălci.

de serviciu a arendaşilor, cari sunt veniți în comună și cari plăcă spre a face loc altora. Dintre evrei sunt 9 bărbați și 5 femei, cari știu scrie și ceti românește.

Causa pentru care instrucțiunea progresază așa de încet în comună este pe de o parte neexecutarea art. din legea relativ la obligativitatea învățământului; érá pe de altă parte creșterea încétă a populațiunei. Pentru a arăta cauza din urmă voi da aicea un tablou după actele stărei civile a comunei :

în 1880. . .	53	născuți,	46	morți,	11	căsătoriți;
" 1881. . .	76	"	52	"	10	"
" 1882. . .	86	"	63	"	17	"

De unde vedem că în anul întâiu cifra născuților a întrecut pe a morților numai cu 7; în anul al doilea cu 24 și în anul al treilea cu 23. Aceste cifre ar fi cu mult mai mari, dacă s'ar afla în comună un medic.

Imbrăcămintea.—În privința îmbrăcăminteî, locuitorii din această comună sunt divisați în două grupe: o parte și cea mai mică evrei și vr'o 10 Români poartă pantalonî, surtuc și pălării moderne; érá femeile lor costume după jurnal și pălării. Acest mod de îmbrăcămintea fiind atât de bine cunoscut tuturor nu cred a insista asupra lui.

Toți ceilalți locuitori au acelaș port. Pe cap bărbații pun în timpul verei pălării de Brașov tari, de pèr de vacă cu borduri așa fel că le acopere tótă fața și umerii, în timpul iernei poartă căciuli lungi ascuțite la vârî și plecate la o parte. Atât pălăria cât și căciula sunt negre. Cămașa le este la uniî de cânepă, la alții de bumbac, făcută cu mînica largă, simplă fără de flori sau alte cusături, o poartă pe de asupra ițarilor.

—Deasupra cămășii în timpul verei poartă un fel de cojocel fără mînici și scurt până la brău numit *bondă*. Acestă pe dinainte și pe la pôle, are cusute cu lână de tôte colorile flori. În timpul de plóe suman făcut din lână, lung

În forma mantalelor, de colóre sur sau negru cu sau fără flori. În timpul iernei în loc de bondă port cojôce până la genunchi.

Mijlocul le este încins mai întâi cu un brâu de lână țesut în patru sau cinci ițe, lucrat în casă, în genere de o colóre roșie și peste brâu port o curea unii lată ca de o palmă pe care o întorc numai odată împrejurul corpului, alții înguștă ca de un sau două degete și pe care o întorc mai de multe ori împrejurul corpului.

În picioare port în timpul verei ițari făcuți în casă în trei sau patru ițe, strânși pe picior, de două ori mai lungi de cât ar trebui și încrețiți pe picior; pentru iarnă aceeași îmbrăcăminte cu singura deosebire că ițarii sunt de lână. pe când cei întâi sunt de bumbac. — Colórea lor e tot-d'au-na albă. În picioare portă în timp de iarnă sau ciubote lungi sau opinci făcute din piele de porc; iar vara iminei.

Femeele cu toate că cele mai multe au luat portul celor de la orașe adică fusta și polca de lână sau cit, la cap îmbrăbodită cu un tulpan sau baris și în picioare botine, totuși voi descrie costumul original al locului de și e purtat de un mic număr din ele și pe zi ce trece se micșorează.

Ele portă pe cap un ștergar de bumbac în cinci ițe, cămașa de bumbac cu mânica largă și cusută pe la încheeturi cu găurele, în jos sunt împrejurate cu catrință (o simplă bucată de materie de lână) țesută cu flori. Această este susținută împrejurul corpului cu un brâu roș sau prin ajutorul a niște benzi de lână alese cu flori numite *bârnețe* sau *bete*. Toate acestea sunt țesute de dânsule. În picioare port iminei.

Bărbații port pèrul lung, ast-fel că formeză plete; nu'l taie nici odată sau dacă îl taie vr'o dată ceea ce se întâmplă foarte rar îl taie numai la vârș. Mai toți nu portă barbe.

Femeele port pèrul în două coți puse pe cap.

Caracterul.—Locuitorii sunt de un caracter foarte violent

și răsbunător; de la cea mai mică neînțelegere se naște certă, care degenerază în pârneli și bătăi; nu este săptămână în care să nu se întâmple câte trei patru sau mai multe de aceste. Neajunsurile ce li se fac din partea arcașilor, fie din partea celor-l'alți cousăteni nu rămân mai nici odată ne răsplătite.

Lipsa de instrucțiune, exemplele rele de la părinți, beția și pasiunea de a se răsbuna îl fac să comite cele mai multe hoții. Este de notat că cele mai multe procese înaintea tribunalului dintre toate comunele județului, îl au locuitorii acestei comuni. Nu este locuitor, care să nu fi avut un număr de ast-fel de procese, și foarte puțini, care să nu fi suferit o pedeapsă cât de mică.

Obiceiurile. — Nu este Duminică sau o altă sărbătoare în care locuitorii să nu se adune prin cârciume. Mulțimea celor adunați în ast-fel de locuri se poate cunoște după numărul cârciumelor aflate în comună și cantitatea de băuturi spirtose ce să consumă. În ast-fel de locuri își pun treburile la cale, aci se înțeleg unde se mergă pentru cutare sau cutare pungășie, din care cauză sunt și adesea descoperiți mai tot-d'auna.

Să nu se credă că numai bărbații frecuentază ast-fel de locuri, femeele chiar în număr distul de mare însoțesc pe bărbații lor, bând alături cu ei; ba ce este mai mult am observat și copii între 9—12 ani.

Obiceiul de a merge la biserică este mai părăsit, numai la Paști se observă mai mulți dar nici atunci nu se duc cel puțin câte unul de fie-care casă; în cele alte zile se vede câte patru sau cinci babe și doi, trei bătrâni. Bărbații ocupă în biserică partea dinainte; cră femeele pe cea d'indărăt. Liturghiile și luminările au început a dispărea, ast-fel că proprietatea sau comuna trebuie să vină în ajutor. Colacul și coliva abia se mai vede.

O mulțime de zile în cursul anului nu lucrează, nu sub cu-

vint de s erb tore, dar c a nu este bine pentru cutare sau cutare r u: a a Sf Andrei este bine s'îl serbeze pentru lupi  i strigoii; de frica celor  nt in nu umblă in acea zi cu pep-tone sau ac  i de acelor al doilea ung u ile  i ferestrele cu usturoi. Rusaliile le  in pentru b le. (Foca 21 Iulie) pentru foc etc.

Obiceiul de a posti posturile precum  i mercurile  i vine-rilo este păstrat nu at t din religiozitate c t din lipsa c  nu au m ncare de carne.

La Pasci, ou ele ro ii, pasca de m ncare  i scrânciobul ca distrac ie nu lipsesc. Hora in zile de sărbători  i clacele in timpul t mnei  i iernei sunt vizitate de toți flăcăii  i fetele din comun , de la care sărutările  i glumele nu lipsesc. Aci le este locul de  nt lnire. — A  pute să scriu mult asu-pra obiceiurilor, dar acésta fiind comun  mai tuturor Ro-m nilor, le las pe s ma altora, cari ar voi să facă o des-criere mai am nun it  despre ele.

Modul de traiu. — Fie-care familie at t in t rgu or c t  i in sat  si are casa sa. Pu ine familii  i numai in t rgu- or sunt cari au case cu chirie. Aceste familii sunt t te e-vreaci. Fiind c  in comun  se află două na iuni Română  i Israelită a a de deosebite unele de altele, este natural că  i modul lor de traiu diferă.

Casele locuite de evrei, de  i compuse fie-care cel pu in din două camere, cu t te acestea at t interiorul cât  i ex-teriorul sunt murdare. Mul imea indivizelor din case face ca aerul să fie tot-d'auna infect. F rte rar, numai odată pe au se ved lipindu-se  i v rnindu-se aceste case. Acrisirea lasă  i ca mult de dorit. In curte in privin a gospodăriei mai nu ai pe ce' i pune ochii, afară de c te o vacă sau capră  i o cu c  cu p seri, alt nimica: nici un pom sedit, nici o fl -re cultivată. T t  s pt m na caută numai ghe eft, S mb ta  i include prăvălia,  si pun căciula   de s rb tore se duc la  col   i in urmă se string la consiliu. Masa nu o au regu-

lat, și adeseori nici odată toți membrii aceleași familii. Mâncarea obicinuită le este un pahar cu lapte dimineța, cel mai avuți, din cari sunt puținul la număr, aū la masă mâncare de carne; dar majoritatea săraci, cred mai mult în legume între care fasolele, cēpa și usturoiul predomină. Rachiū, după informațiunile căpătate nu bea nici unul. Vin la masă nu bea nici unul regulat. Și unii și alții mănâncă mai mult pāno pe care o fac în casă.

Să aruncăm acuma ochii asupra modului de traiū a sātēnului. Casa în care locuiesc el cu femeea și cu copiii sōi în număr de doi, trei și une-ori și mai mulți, este compusă din o singură odaie și aceea nne ori destul de strimță, ferestrele mici, pe jos tōte cu pāmānt, soba la cei mai mulți scōto fum etc. ast-fel sunt tōte casele locuitorilor din comună. Mulți ar dispune să și facă o casă mai comodă și în condițiuni mai igienice; dar cu tōte acestea nu și fac. În curte nu lipsesc șura și coșarul de popușoi; boi, vaci și câte o căruță cu cal la unii, porcul și pāsēriile de și sunt unica bogăție a locuitorului dar cu tōte acestea la mulți lipsesc după cum am vėdut mai sus.—Grădina cu pomi și legume am observat-o mai la fie-care casă, dintre pomi, perjul este mai cultivat și dintre legume fasolea, mazărea, cēpa și usturoiul. Cultura cartofului este fōrte puțin răspândită printre sātēni. Mâncarea lor obicinuită se pōte vedea din legumele ce le cultivă. Fasole făcute cu borș sau ferte numai cu apă, sare și cēpă este cea care o cosumă mai mult, apoi vine mazărea preparată în acelaș mod ca și cea întâiū. Usturoiul făcut mujdeiū (pisat și amestecat cu oțet și apă) Perjele pe cari dānșil le usucă, le mănâncă ferte cu apă, și în fine pe trēpta ce mai de jos vine mâncare de carne. Carnea care o consumă mai mult este de ôie sau de porc pe care o face cu borș sau varșă. Afară de acesta castraveții și varza murată încă este un fel din mâncare lor obicinuită în timpul iernii, dar acestea nu le cultivă ei, ci le cumpără de la gră-

dinarul bulgarilor, cari vin toamna in targusor ca sa'si desfacă productele lor. Tote aceste mancarile se mananca cu mamaliga

Bautura cea care o consuma mai mult este rachiul. Pentru acasta bautura isi cheltuesc tot ce au economisit in cursul saptamanei, ba ce este mai mult duc si ceea ce au strans pentru iarna de mancat. Insumi am vedut femei cum ducea la carciuma canepa lucrata sa o dea pe acasta bautura. Vinul, din cauza scumpetei, nu e obicinuit de cat forte putin.

In privinta mobilierului casei staui forte reu: un pat mare de scanduri fix, pe care este asternut o rogojina si deasupra un tol de lana sau canepa, cate-va perini, o plapoma de lana la unii, la alții un tol servece de invelit. O masa rotunda de lemn alb si cate-va scaune rotunde cate cu trei picioare, lingurii de lemn, cate-va vase de lut si un ceanu servece ca unelte de bucatarie.

PETRU CONDREA

Profesor in Berlad

SUNT MEMBRU REDACTOR

No. 10.

Se stinge lampa vietii, si s'o opresc nu pot,
 Ca mani voiu fi in gropa cu lira mea cu tot.
 Si-o broasca, sau un siorec, vor face-o sa resune,
 Jucand fara de frica, pe tainicele-i strune.
 M'am necajit atata, trecend priu astă lume,
 Sa capat vre un datin, sa mi fac si cu un nume,
 Si'am indrugat la versuri, cand dulci cand nesarate,
 Menite ca si mine a fi in veci uitate.

Eū nu știū cum fac alții de pot să reușescă
 Să'i cante lăutarii în cât să răgușescă
 Să facă pe Cucóne să dea'n istoricale
 Spuind c'aséră luna, zimbia plăcut pe vale.
 Eū n'am făcut pe una odată să suspine
 Să'mi zică verde'n față c'am scris ceva mai bine,
 Dar când e vorba însă de-a plânge și a spune:
 Că inima'ți se arde și-a devenit tăciune;
     Că ai iubit o stelă,
     Frumósă dar crudelă
     Crudelă, filomelă,
     Cu ochi de columbelă.

Atunci să veđi suspine, suspine'nflăcărare
 Cum fără nici o jenă, își dau ochii pe spate.
 Orī cât ar fi poetul și scrierea de bună,
 De nu puī pintre frase o frunză de alună,
 De nu vorbești de crânguri de erbă și pădure
 Și nu comparī nici ochii cu fragelele mure,
 Să știī că nu e bine nimic orī ce vei face
 Că n'ai atins o córdă din ceia ce le place.

. . . . .
 Odată'mi venia gustul să scriu ceva pe valuri,
 O fee óre care ce suspina pe dealuri,
 Și'ndată o matrónă, cam gârbovă bătrână,
 Lungindu'si mereū nasul, lăsă fruntea'i pe mână,
 Și trase o batistă, cu gând să lăcrămeze,
 Căci póte eū făcusem o córdă să vibreze.
 Ast semn era puternic, era ceva cumplit
 Și fără indoială imi da mult de gândit.
 Era astă ființă așa de simțitoare?
 Sau ceia ce scrisesem avé vre o valóre?
 Era ea vre un suflet căđut la noi din raī?
 Orī póte că răcise, ș'avea vr'un gutural?
 Nu știū ce se'ntiuplase, dar cugetai in mine

C'am dat peste o cõrdă ce sbârnîe mai bine,
 Și hotărîi dar ast-fel să cânt un stog de fân,
 Să fac să salte'n aer și tîner și bătrân.
 Succesul meũ desigur va fi încetinel,
 Dar să nu credeți însă că voiu scăpa de el;
 Mă veți vedé ca mâne trecut prin calendare
 Cântat prin mahalale din cõbze și chitare,
 Ca mâne-o cocoșată cu inimă feciõră,
 Va esclama din suflet!... Ah! să nu mai móră!

Nu!... Nicî asta nu voiesc!... Nicî asta nu e bine.
 Atâtea mari talente, ce-ar zice despre mine
 Ei care țin pãmântul, și cerul într'o mână,
 Când vor vedé că muza'mî se scaldă în țarină?
 Gândiți-vé la ura acestor zei slăviți,
 La rëul ce'mî pot face când ei sunt necăjiți.
 Voiți, Dómne ferește! s'o pat apoi și eu,
 Așa cum a pățit-o chiar bunul Dumnezeu?
 Că unul dintre dânsii, nevrënd ca să'l mai știe,
 Luă pãmântu'n mână și, verde de mânie,
 El asvârli cu dânsul în cer așa de tare
 În cât lovi pe Tatăl în sfînta lui spinare.
 Dar bunul Tată este voînic și lat în spete;
 Orî ce-om svârli într'ënsul se schimbă în burete,
 Când Eũ sunt fórte șubred, și nicî că aș puté
 Să duc pe-a mele spete, vr'o lună saũ vr'o sté.
 Să stãm dar fie-care în sfera nõstră mică,
 Căci struțul nu se naște din oué de furnică
 Căci orî-ce scãnteere, căci orî-ce gãrgãune
 Se'nnaalță, sbõră, cântă dar cade pe tãciune.
 Amorul vanitãții e numai o beție
 Ce móre și se stinge în marea vecînicie,
 Și când astă fantomă ne rõde și ne sapă,
 Să bem mai bine-atunce câte-un pahar cu apă.

G Boteanu.

DUALISMUL CEREBRAL

(Urmare.)

Nu trebuie să scăpăm din vedere, că specializarea e pretutindene legea progresului. Într'o societate primitivă, omul lucrează pe rînd toate meseriile, în țările civilisate, divisiunea muncii devine o regulă din zi în zi mai imperios cerută, și acestei munci producătoare, societățile îi datoresc superioritatea lor.

Aci vedem manifestându-se în organizațiunea socială, influența unei legi care domnește în întreaga natură. Specializarea organelor, este la ființele organice legea după care se dezvoltă progresând. Animalele diferite care alcătuiesc treptele cele mai de jos ale scării organice, n'au, ca să zicem așa, decât un singur organ fiind că corpul lor întreg are facultatea de ași asimila obiectele din afară. Cu cât ne suim mai sus pe scara ființelor, vedem ivindu-se organe speciale, și unul dintre cele mai isbitore exemple a acestei perfecționări e deosebirea securilor, care se ivește numai la animalele superioare

Dîntre ființele viețuitoare, omul e neaparat acel care a specializat în modul cel mai perfect organele sale; el a împins aceasta sistemă până acolo, că a ales una din jumătățile crierului pentru gândire, pentru vorbire și pentru lucru, pe când cea-l-altă jumătate pare a fi destinată înnainte de toate, pentru viața vegetativă și nu servește de cât pentru întreținerea celei-l-alte.

Deci, dacă e adevărat că specializarea organelor ridică demnitatea lor, atunci ne este permis a crede că există un raport direct între alegerea unei emisere și

superioritate inteligenței la om. El e cel întâi d'între animale, el e *regele creațiunii*, nu fiindcă are mânele precum ziceau filosofiîi seculului trecut, ci, fiindcă are *mâna drépta*. Nu credem că cine-va ne ar reproșa, că punem unelta, mai presus decât pe lucrător și că atribuim instrumentelor inteligenței, cea ce e propiu ei; căci considerăm preponderența mânei drépte, nu ca cauza a superiorității omului ci ca consecința cea mai imediată, ca semnul cel mai strălucitor a superiorității sale morale.

Dacă emisfera stîngă pare a juca un rol mai puțin strălucitor de cât consanguinea sa, totuși ea e înzestrată cu facultățile proprii ei și ea își pôte însuși ceva din domeniul moral și intelectual. S'a presupus că ea presidează la viața trofică. Aci întelnim o ipoteză care până acuma nu e probată, însă se pôte admite că ea are un rol dominant în fenomenele afective. Dl. Luyss. a observat cel întâi că cei loviți de emiplegie în partea dréptă se emoționau mult mai lesne de cât alții; parcă perdeau puterea de a stăpâni emoțiunile lor *măcar că păstrau inteligența*. Exactitatea acestei observațiuni am constatat-o și noi, zice Dl. Ball la indivizii cu emiplegie în partea stîngă pe care i-am adunat în mare număr în clinica mc; se ivea într'un grad mare tendința de a se emoționa, cea ce să întemplă atât de dese ori în afecțiunile mentale. Din contra, e neîndoelnic că la emiplegiile din partea stîngă prognosticul e mult mai grav pentru inteligență.

Aceste doué regulé au multe escepțiuni precum cea mai mare parte a regulélor până acumă stabilite în patologia cerebrală.

Cu tôte aceste nu e mai puțin adevărat că ea s'a probat în majoritatea observațiunilor.

Observațiunile aci espuse ne esplică până la ore care punct dualismul creierului.

Dr. Luys găsește un foarte convingător exemplu a acestei funcționări independente de amândouă jumătățile care pot lucra simultan lucrând ca să zicem așa pe terimuri deosebite. Se știe că pianistii scriu cea ce eșcută mâna dreaptă pe portativul cheii de *sol* și cea ce e destinat pentru mâna stângă pe portativul cheii de *fa*. Așa-fel cele două emisfere eșcută o lucrare foarte complicată, fie-care citește și eșcută un ce scriu, așa zicând, în două limbă deosebite. Puterea educațiunei, vine aci fără îndoială, în ajutorul naturei, și automatismul cerebral face simplă și ușoră o lucrare care pare a fi năcăjitore și grea pentru acei care nu și au însușit această putere artificială,

Insă de la început, a trebuit o muncă neîncetată, o adopțiune progresivă, și în această perioadă a evoluțiunei psihice, nu era în joc automatismul, ci dualismul voluntar și forțat a activității cerebrale.

Numai cu greu am pute rezista ispitei de a aplică această doctrină la fenomenele atât de numeroșe în domeniul patologic-mentale, unde găsim o dedublare vedită a personalității. E știut de mult că nu este totdeauna o suferință înconșciență, că mulți d'între alienați au cunoștință deliriului lor, și deplîng abaterile inteligenței lor. Se știe că și la mulți din bolnavii noștri, eșistă alătura două idei absolut contradictorii.

Ast-fel era tânărul despre care vorbește D. Moreau de Tauris, care își închipuia că ar fi prințul de Joinville și cu toate aceste își aducea aminte că era fiul unui tapisier și că nu s'a născut pe treptele tronului.

Ast-fel sunt, mai ales, acei pe care alienarea îi înpinse lacrimi. Urmăriți de tentațiunea de a comite o crimă ei rezista cu totă puterea ființei lor morale ideii care îi stăpînește și adese ori alerga la ajutorul medical

Un tiner la care halucinațiunile simțului vederii și auzului jocabu rolul principâl, simptomele dedublării personalității, cari lupta atât de puternic în favoarea dualismului cerebral, au fost vizibile într'un mod foarte pronunțat.

(Va urma.)

DOCHIȚA

(Urware și Fine)

VIII.

Trecuse patru luni și Dochița se afla tot în acel nenorocit locaș. Acum știa unde se găsește, cunoștea cine'i și de multe ori lacrimi amare'i ștersesă suliminea-la și roșul de pe obrazul ei vestejit, de multe ori gînduri negre îi spulberase capul amețit. Ar fi vroit să fugă, ar fi vroit să se ascundă, să moară chiar, dar madama tot-dea-una deșteaptă, tot-dea-una ră, o pironea în loc cu ochii ei amenințători cu muștrările ei aspre, Să știea datoare cu bani pentru mîncare și strae, trebuca să rămie.—Voință ave să fugă, prilejul îi lipsea.

Cu nădejdia de ađi pe mîni, treceau zilile unele după altele fără să se știe de'i și de lucru său și de praznic. Noptile în vegheri și urgie, ziua trudită și bolnavă, slăbea Dochița din zi în zi. Fața ei s'îngălbeni, obrazu, i se îmbătrîni, glasul îi răgușise, ochii se stînsăse, fruntea se încreșise iar trupul ei fără putere nă îndoi.—Dochița suferea, era bolnavă.

Nu trecu mult timp și căzu la pat.

Pe-un mindir de pae pe-o pernă de fân, într'o odaie întunecoasă și umedă zăcea beata Dochiță. Frigul o cu-

prinse, trupul îi înghețã. — Se usca fata cum sã usucã frunza îngãlbenitã spulberatã de vîntul rece al toamnei.—Gemea și suspina, trupul o durea, sufletul o muștra și gîndul o chinuca. Ar fi vroit sã se ducã, sã fugã din acest loc blãstãmat, din acest mormînt unde fusesã îngropatã cu vieața; dar nu avea putere, slãbise, capu'i amețea, trupul se'ndoia și iarãși cãdea pe mîndirul ei putred.—Cînd sã trezea tîrziũ, tare tãrzia începea a plînge mult mai tare, mult mai amar. Ochii ei veșnic vãrsau lacrimi, pãnã cînd o ferbințalã și un tremur îi cuprindea trupul, vederea ei se întuneca, capu'ameța, lumea se'nvirtea. Atunci o luptã de moarte sã încingea între dînsa și vederile ce i sã arãtau.

Chipul mãmucã-sa și a tãtucã-seu i se arãta a vidoma și o muștrau și o ocãrau. În zãdar plîngea ea și se ruga de ertare, bãtrînii nu vroeau s'o asculte.

Altã-datã sperieatã și desnãdãjduitã cerea ajutor, sã lupta, plîngea, striga; i sã pãrea cã ciocoiul o siluește, o bate, o amenințã. Dar cînd din întuneric i se pareã cã o pãndește ochii mici a madamei și cînd auzea rãsunînd a pustiu glasul ei de cocovea, atunci se svitcolea, încerca sã fugã, dar putere nu ave, cãdea obositã de durere și fricã. Sã temea de madama.

Lupta și sã chinuea Dochitã zi și noapte, vieața'i era un chin, moartea o fericire.

Boala mergea din ce în ce mai rãu. La spital nu sunt locuri pentru saraci. O mînã bine-fãcãtoare nu se întinde la nenorociți, ei nu au dreptul sã trãeascã, societatea nu'și amintește de dînșii și Dumnezeu nu'i de cît pentru cei bogãți.

Tineri, bãtrînii, vizitatori, cari pãn mai erii își disputau plãcerea a pitrece un ceas cu Dochitã, azi fug s'ascund, l'i groazã sã priveascã un cadavru care trãcepe.

Și ea este victima lor....

Sus în salonul încălzit, elegant mobilat și luminat, orchestra întonează valsuri îmbătătoare Cavaleri, domni, domnișoare, se perd în jocuri nebunaticе, întrecându-se în frumuseța și bogăția straelor, în focul brilantelor în ghibăcia tactului. Ici tînăra păreche rezemată unul pe altul, nu dă greș prilejului, strîngîndu-se cu drag la pept, ascultînd bătăile inimii, șoptindu'și cuvinte de amor, dispar în vârtejul unui vals amețitor.

Colo cavalerul înmănușat își pălește genunchiul de rochia catifelată a doamnei măritate, care departe de soțul ei primește zimbînd evantaliu ce i se întinde în treacăt cu cîte-va cuvinte de amor. Dincolo baba clevetitoare roșă la față, împodobită cu juvaericele și petre prețioase, șade umăr la umăr, cot la cot, cu vigurosul cavaler, care-i șoptește la ureche cuvinte vesele și amîndoi în hohot mare, par că uită de lumea din salon.

În altă odae oameni serioși, capete încărunțite, frunți încrețite și gînditoare, bătrîni, tineri așezați ceti, ceti împrejur la mese, cu ochii scînteitori, cu fața interesată și neliniștită. Ce fac ei? Vorbesc de lucruri serioase; pun la cale cum să îngrijască de nenorociții care mor de foame și frig, de pribegi huliți de noroc pe care iau troenit viscolu și iau înghețat frigul—Vor să ajute să întindă o mîna bine-făcătoare și speranță văduvilor și orfanilor, care nu pot nici cerșitori?

Nu!

Ei joacă cărțile și unii perd alții cîștigă sute de franci.

În altă parte întinse șad mese lungi și late, coperite cu sute de tacîmuri, cu multe feluri de bucate scumpe și telurite, garafi cu vinuri și băuturi. Masa sta întinsă pentru dăntuitori și cei ce-au jucat cărțile.—Li se cuvîne.—Ceasul nopții îi înaintat, fie-care vine să'și potoaie foamea și sătea.

De mult ei au uitat că afară gerul chinuește slugile lor, care îi așteaptă amorțite de frig. Nu'și mai aduce nici unul aminte că în mahalaua singuratică, unde de mult fanarile sau stîns de vînt, nenorocitul părinte care nu cîștigase nimic în ace zi, încălzește la sinul lui mînele copilașului care'i cere de mîncare.

Farfuriile se deșartă, gărăfile să golesc, muzica cîntă, veselia crește și nici unul, dar nici unul, nu vor să știe că văduva de pe malul Bistriței, plînge la capul ficiorului ei mort, digerat în noaptea trecută, din cauză că fusese uitat în santinela pentru paza orașului. — Tinărul soldat era singurul ajutor al văduvei, era amorul speranța și sprijinul ei.

Cine vra să știe aceasta ?

Dar soldatul a murit înghețat, aceasta'i o barbarie, cel puțin să se ajute familia, să se strîngă banii.

Toți întorc spatele mînioși, zicînd că moșicul și-a lăsat datoria.

—Unii mor de lipsă, alții se desfată în prisosinți.

Nime nu 'ndrăznește a cerceta reul, a ridica cuvîntul.

X.

Două luni de zile de cînd Dochîța uitată zăcea în spital. Boala creștea din zi în zi și durerea îi rodea ciolanele. Nu trecu mult și fața ei se făcu așa de uringită și respingătoare, trupul ei remăsese numai cît ciolanele, stors de putere și gîrbovit de suferinți.

Mila și groaza cuprindea pe acel ce o privea.

Intr'o dimineață doctorul spitalului porunci Dochîței să părăsască patul și să iasă din spital.

Boala nu mai avea leac.

Cu'n băț în mîna, gîrbovită, slabă cu capul ca de om mort, cu un pas tremurător și ne sigur, îmbrăcătă în sdrempțe. Dochîța se tîrîia pe lîngă poarta spitalului.

Era bolnavă, slabă și fără bani, nime nu'i întindea o mîna de ajutor, trebuia să cerșitorească.

Soarele resăria de după o stîncă, cerul senin, munții albaștri se perdeau în departare, aerul răcoros al dimineții, această măreții uimi pe calica gîrbovită. Privea ei rătăcia cu drag peste munții verzi, sau la șirul de cucoare care să perdeau mult departe la răsunet, asculta fără saț îngînarea veselă a rîndunelilor de pe sirma telegrafului, și privea și privea nenorocita. Era dorită de așa priveliște mîndră cu care altă dată era deprinsă, și suspinul i se stînsese în pept și ochii îi secase de lacrimi.

Trecătorii întorceau cu dispreț capul de la această nenorocită, victimă a societății civilizate.

Picioarele ei să mișcau fără putere, trupul ei să tîrîia anevoe, pînă ce zdrobită de osteneală și boală căzu la marginea unui pod.

Mulți treceau pe acolo, tîrgoveți și de la țară, pe gios și'n trăsura, dar puțini își făceau pomană cu sermana calică.

—Dați de sufletul morților, am eșit din spital, n'am putere nici ajutor, sînt slabă și'mi e foame.

Dicea Dochîța cu'n glas regușit și stîns, întinzînd mîna ei slabă și tremurătoare.

Dar trecătorii erau surzi, nu se îndurau.

Cel sătul și avut nu crede celui flămînd și serac. Și apoi se mai zice că săracii trăescu din pînea bogaților,

—Faceți-vă milă cinstiți boeri, n'am mîncat de eri și am eșit din spital, repeta Dochîța.

Un boer cu barba albă, slab, galbăn, tușind, gîrbovit și cu bățul în mîna, auzind voacia cerșitoarei se opri în drum, scoase din buzunar doi gologani negri și'i întînsă calicăi.

—Boda proste Dumnezeu să vă erte pacatele îngîna calica.

Cu'n pas tremurător și tușind se îndepărta boerul milostiv.

Dar Dochița strîngea cu putere în mîna sa de osăceastă pomană, cel întăi sămn al nouă ei mizerii.

Dar privirea ei remase așintită la acest trecător, în nîma ei bătea mai tare, ochii ei luceau mai viu, voia să se încredințeze de adivăr. Ar fi voit să alerge după acest slăbănog, dar nu avea putere, întinsă mîna spre al apuca, dar mîna sa recăzu, gura ei îngîna cîteva cuvinte ne înțelese, capul îi recăzu, pe pept. Mîntea ei părea că rescolește trecutul, viața, adivărul, care fusese un vis.—Un lung și greu suspin îi rîdică stremțele cei învăleau goleciunea. Două lacrimi mari să restogoleau pe obrazul ei de ceară.

Omul gîrbovit și slab era Archivărescu.

Dochița la recunoscut.

Multă vreme stătu Dochița pe gînduri, săplîngă n'ave putere, un dor ne mîrginit îi umplea inima și'i împetrea sufletul.—Gîndia și gîndul ei sbura departe, de parte, la satul ei, la trecutul ei, la pîrintei ei.

Cît de scumpe sunt unile minunte, nu le-ar schimba nenorociții nici cu Dumnezeu.

Dochița nu avea nimic de nădăjduit, nimic de dorit, dar în schimb avea un trecut, o suvenire așa de scumpă, așa de iubită era singura avere pe care nimine nu'i-o putea ripi. Era dreptul ei și la dînsul se gîndea.

Gîndul și sufletul ei sburau în acele locuri tainice și romantice, unde și pitrecuse ea cei întăi ani ai vrîstei, unde simțise cel întăi amor, unde văzuse luceafărul, stelele, luna și soarele resărind și apunînd, unde avusese drept tovarăși munții, drept prieteni caprile sburdalnice, drept mîngiere isvorul cu floricelele carei spuneau tainice povești. Frati-so, tătuci-so, mămucă-sa. Ah amintiri! amintiri! cît sunteți de scumpe.

Dar de-odată fruntea ei îngălbenită se încrețește, ochii stînși se aprind, fața se 'nroșăște, mîna sa strînge cîrja în care să sprijinea . . . . mămucăsa, tătucu-so murise, frati-so nu mai era, averea și cinstea o perduse, ah! ciocoiul o siluise, o necinstise, o batuse, și aceasta era prețul muncii ei? Unde întrase, cine fusese și ce ajunsese, copilu care'l lepădase, nelegiuirile ei, pacatele ei.—Un tremur îi cuprinde trupul, capul ei să'n vârtește, respirație nu are, începe să strige, să țipe, să sara, să fugă cu bățul în mîna, cu părul despletit, cu fața spărietă.

Inebunise sarmana.

Fugea nenorocita, fața ei era îngrozitoare, ochii erau rătăciți, trupul ei sărea ca o mașină, picioarele se mișcau fără direcție, striga în gura mare „ciocoiul o silu este”—Dar trupul ei slăbit de boală n'avu putere, ochii i se întunecă, capu'i se învîrtește și cade sub un gard la marginea tirgului.

Cînd se trezi a doua zi de dimineață, era închisă în bașca din arestul poliției, nici avu timpul a se dumeri cînd de odată un soldat înalt și sdravin i se înfașoșă

—Te'i trezit bețivo, pleacă de aici de altă dată vei minca bătae, zise soldatul cu glasul răstit, și fără a mai aștepta rîspunsul, apucă pe calica de spete și o îmbrîncește afară, pîlîndo după cap cu mîna lui de fer.

Lacrimile saracilor nu se văd, suspinile lor nu se aud toți sunt surzi, de la cel mare pîn la cel mic, această nepasare în care a căzut societatea este de sigur rezultatul corupției și ignoranței în care se află

La capu podului din margina tirgului, îmbracată în sdrențe, galbănă și tremurînd de foame și frig, cu mîna întinsă cerea milă la trecători. Era Ea.

—Dați la sarmana, dați pentru ertarea pacatelor, n'am

mîncat și mîi loame, fie-vă milă nu vă 'ndurați . . . cuvintele i se stînsese în pept n'ave putere, era slabă.

Tinărul elegant îmbrăcat înmănușat, cu pălăria înaltă, cu țigara în gură, cu bastonul în mînă, trecu pe lîngă calica care murea de foame, el se întorcea de la preumblare, șuera un vals, se gîndea la amabila lui vecină care nu ședea departe de acolo.

Amară'i viața celor nenorociți, și moartea pe care mulți o doresc nu vine, ea este tot așa de nepăsătoare ca și trecătorii care întorc capu.

XI.

Era într'o zi de toamnă, frunzele îngălbenite erau împrăștiute de vîntul rece, nouri groși se rîdicau peste munți, soarele întunecat, era trist și tăcut ca'ntrun țintirim, numai glasul cucoarelor călătoare se auzea îngînîndu-se în departare.

Calica de la capătul podului sprijinită în cîrja ei, se îndreptase cătră țîrg pentru a'ș putea agonisi hrană și a'ș potoli foamea.

Ah! foamea, care urmărește ne încetat pe cei saraci, foamea și lupta pentru trai, a împins adesa pe cei saraci la crime, și a mișcat masele la revoluție. Și cei bogati nu știu, nu simțesc ce este foamea, nu cunosc ce vru sa zică a lupta pentru trai, și ei guvernează pe cei saraci . . . . .

Calica ajunsese la pompierie.—La colțul uliței zări un soldat îmbrăcat cu o manta ruptă și bortilită, în cap o căciulă spartă, avea un picior de lemn, la pept decorații. Fața lui era galbănă și slabă, purta musteți și barba neagră, sub-țioară avea o cîrjă, era un soldat reîntors din resboi.

—Dar ea de-o-dată se opri, fața'i se înroși, ochii se aprinse, inima i se bătea, resuflarea i se înădușe. Vroia

să stee, dar o putere ne învinsă o atrage cătră acel om. —Vroia să mîrgă în fața acestui om, dar rușinea și spaima o opria. Acesta era un minunt din cele mai grele din viața omului.—Dar soldatul își întoarce privirea sa ardetore și o opri asupra nenorocitei din fața lui, care câtă a'și ascunde capul între mîni.

O secundă, o clipală fu de ajuns, pentru a se recunoaște, amîndoi întinse brațele și se repeziră, se strînse cu drag la pept Plîngeau amîndoi, și lacrimile lor erau tot așa de vorbitoare ca și inimile lor. Tăceau și tăcerea era povestirea lor.

Acești doi nenorociți era Todirică și Dochîța de altă dată.—Două săptămîni în urmă poliția descoperi într'o căsuță din marginea mahalalei pe malul Bistriței, două cadavre înghețate

Era Todirică și Dochîța.

Gr. Alecsandrescu

CONGRESUL PREUȚILOR

(Urmare la No. 3.)

Inițiativa congresului au luat-o preuții, mai întăi; dinșii de la început au fost corecți și sinceri în scopul și mișcarea lor, căci au invitat la congres și pe clerul *Inalt sau monacal*.

Clerul înalt, mitropoliții și episcopii, n'au voit să vină în sinul congresului preuților, ca să le audă și asculte nevoile, dorințele și mijlocele de a se pute realiza; ba din contra, au luat mișcarea preuților ca un act revoluționar, schismatic, și de aci, persecuții și resbunări contra tuturor preuților și susținătorilor congresului, pînă a face chiar victimă pe unii.—Cauza care a făcut pe clerul înalt sau monacal să

priviască rău mișcarea preuților, este că, arhereii au atribuit congresului ideea de a resturna, a desființa clerul monacal din biserica Română. Aceasta nu este adevărat, după cum o privește și crede clerul înalt.

Dar chiar așa dacă ar fi, aceasta nu-i oprită să vină în sinul congresului, să audă argumentele în aceasta chestiune. Iusă arhereii n'au voit să vină. Cauza nu poate fi de cât său că li este rușine de asta în congres alături cu preuții, după cum se zice că s'a exprimat Episcopul de Roman, său sunt contrari îmbunătățirii clerului laic său că n'au argumente sănătoșe și raționabile de a combate chiar ideea desființării clerului monacal, de cum scopul și bunurile ce va realiza congresul. Pentru că, preuții s'au adunat în congres, spre a discuta asupra mijlocelor de îmbunătățire intelectuală, morală și materială a clerului, nu pot fi acușați de răviiătorii, de rebelii, căci și ei sunt cetățenii și ei au nevoi sarcini, drepturi și datorii, și dacă nici guvernul nici înalții Prelați, nici cetățenii, fil al bisericeii și religiei, nu se ocupa nu se gândescu la îmbunătățirea sôrtei lor, datoria și nevoia îi reclamă să se ocupe ei singuri. Chiar scriptura zice: *»cere și se va da, bate și se va deschide, caută și vei afla«*

Apoi nu videm că membrii fie cărei instituțiuni, fie cărei ramure de ocupație din țara noastră luptă, în corpore, pentru îmbunătățirea stărei tuturor membrilor ei; așa congresul medicilor, profesorilor; inginerilor, magistraților etc. Cum? vroii PP SS. Prelați, ca preuții să zacă în ignoranță, să fie păcătoș, să pice în mizerie, el, femeea, copiii, și să nu zică, nimica, să nu se sfătuisseă cu colegei sei? Nu cumva vroii să supuneți pe preuții, chiar sub raportul necesităților materiale, regimului, disciplinei monacale? adică să fie fără voință, un instrument orb, fără simțire și demnitate, în mâna episcopului precum este monahul în mâna superiorului său starițului seū? Dacă voiți aceasta, este foarte trist!

Faptele de pînă acuma cam aceasta dovedescu, căci nu v'ați îngrijit de cât de buna stare a P. P. L. L. V. V. pe clerul laic l'ați lasat în părăsire, jaf, și când cuțitul a ajuns la os, când acest cler nu mai p'ote suporta ignoranța, mizeria, când se mișcă, se adună, ba v'ê chêmă la adunările sale, P. P. S. S. V. V. îl tacsăți de rebel, în loc să puncti voința și puterea la ușurarea și îmbunătățirea stărei lui!!! Nu vedeți înulți Prelați, că asta întrece marginile orî-cărei răbdări!!! Congresul preuților, n'are însă scopul ce îl atribuiescu Prelații; scopul congresului este a atrage buna voință a guvernului și a tuturor creștinilor sau fiilor bisericei Române, ca să se ocupe odată și de îmbunătățirea clerului, de dezvoltarea sa intelectuală în raport cu marea lui misiune și importanță în stat; să se ocupe cu instruirea și creșterea sa morală; cu asigurarea existenței materiale și în fine cu emanciparea preutului laic.

Noi, creștinii, am neglijat mai cu toții datoria noastră cătră preutul laic, de a căuta să se bucure de o cultură înflorită și o bună stare materială.

Nu pot să atribui aceasta de cât indiferenței cătră religie și biserică din partea claselor culte și diriginte, iar din partea poporului ne înțelegerea scopului adeverat al religiei, și pentru toți, necunoșterea sau uitarea misiunii preutului și legătura neîntreruptă în care se află cu toate afacerile vieței noastre de când ne naștem și pînă murim.

Ca să videm misiunea și însemnatatea preutului, strinsa legătură în care să află cu toate actele vieței noastre, și de aci, respectul și datoria noastră cătră dînsul, ca societate, îngrijind să avem instituțiuni cari să-i dea tótă creșterea și dezvoltarea necesară, iar sub raportul vieței să asigura o existență satisfăcătoare, onorabilă și independență, vom reproduce aci câte va riuduri din descrierea învățatului Lamartin, asupra însemnatății misiunii preutului și legăturii lui cu societatea:

„Preutul în fie-care parohie, comună sau stat, este p'arin-

„tele tuturor familiilor; el este chemat ca martur, ca sfătuitoriu său ca ierurghisitoriu în toate actele cele mai mari a vieții civile; fără el nimenca nici să naște nici mără; el însoțește pe om de la sinul mumei sale pînă la mormint, el bine cuvintează sau conștințește leagănul, legătura conjugală, patul morței și racla; copiii îl numesc părinte și să deprimd al iubi veneră și respectă; chiar necunoscuții îl numesc părintele lor; la picărele lui, creștinii depun cele mai ascunse mărturisiri, durerile lor cele mai secrete; sfătuitoriu și consolatoriu tuturor celor ce sufăr material și moral, mijlocitoriu între bogăție și sărăcie, vede și pe sarac și pe bogat viind rind pe rind la dînsul: bogatul pentru a depune secret milostenia, saracul pentru a o primi; el nu este de nici un rang social, dar aparține egal la toate clasele: celor inferioare, prin simplitate și adesa prin mediul său locul nașterii; celor înalte, prin educație, știință și ridicarea sentimentelor ce înșufă religiunea; în fine preutul este o persoană care știe totul, are dreptul de a zice totul; sfaturile și învățeturile sale cad asupra mințelor și inimelor noastre cu o autoritate divină și o credință perfectă.....”

„Creștinismul este o filosofie divină scrisă în două moduri: unul istoric, în viața și mărtea lui Christos, și unul sub formă de precepte, cuprinse, în învățeturile lui Isus Christos. Preceptul (învățetura) și exemplul sunt cuprinse în noul testament sau *Evangelie*. Preutul trebuie dar să aibă *Evangelia* tot-de-a-una în mână, sub ochii săi, cunoscând învățeturile din ea.

Un preut învățat este esplanatoriu însuflețit al acestei cărți sfinte. Fie-care din învățeturile cuprinse în *Evangelie* răspund direct la cugetarea celui ce le cercetează, au un senz practic și social care luminează și însuflețește purtarea omului. Nu este nici un adevăr moral sau politic care să nu existe, în germine, în un vers sau rind a *Evangeliei*; toate filosofii moderne au comentat-o și toate au uitat-o. *Filantropia*, este

născută din întâiul și unicul său precept. „*caritatea*” Libertatea a străbătut lumea pe urmele sale, și ori-ce robie înșositoare a despărut înaintea luminei sale; egalitatea politică s'a născut din recunoșterea ce am fost siliți să facem de egalitatea noastră înaintea lui D-zeu; legile s'au îndulcit; moravurile barbare s'au desființat lanțurile sclăviei, separațiunii, izolăției au căzut, femeia a recucerit respectul barbatului și dreptul egalității. După măsura cu care învățeturile *Evangeliei* s'au lățit în cursul veacurilor, au făcut să cadă o erore, să se sfarme o tirănie; și am pute zice că, lumea actuală, cu legile sale, moravurile sale, instituțiunile sale, speranțele sale, este *cuvîntul* evangetic mai mult sau mai puțin încarnat în civilizația modernă . . . . . Iată cartea ce trebuie s'o porțe în lume preutul ca o lumină pe calea virtuții . . . . .”

El oficiază cele sfinte; predică și iuvață pe credincioșii adunați la sfânta leturghie; apoi pentru perfecționarea sa trebuie ne contenit să citească, să studieze.

Vom adauga că preutul ortodox, mai are necesitate a se îngriji și de familia sa, de creșterea copiilor săi, căutând a fi și aci esemplu de bun gospodariu, bun părinte, așa ca casa sa, familie sa să fie esemplu în bine tuturor poporênilor.

„Iată, continuă mai departe Lamartin, misiunea, ocupațiile și viața preutului. Când preutul s'a îndeplinit cu sfințenie, misiunea sa, Lamartin încheie atunci misiunea sa cu următoarele cuvinte: „Perii săi să albesc, mânele sale tremură de rădicarea potirului, vocea sa slăbită nu mai resună în templu, dar resună încă în inima poporênilor lui, el mără, o piatră înșamnă locul său la cimitiriu. Iată o viață stinsă! Iată un om uitat deja! Inșă el a avut o misiune mare aci, pe pămînt, el a servit de inel la un mare lanț: *Credința și virtutea*, lăsând generațiilor de după dînsul: o credință, o lege și un D-zeu.....”

Când am început a scrie despre congresul preuților, în

No. 1 al acestei reviste, din 30 Noemvrie 1883, am publicat și programa cestiunelor principale, ce erau să se discute în congres.

În No. 3 și și acest actual am făcut ôre-care aprecieri asupra religiunei, misiunei [prentului, încât: aceste aprecieri cuprind în sine mai tot scopul ce urmărește congresul preuților, așa că o desvălire a celor 14 puncte din programa nici n'ar mai necesita o desvoltare, ci numai lucrarea ne'nteruptă pentru realizarea lor.

Totuș spre a me ține de promisiunea dată în No. 1 al acestei reviste, voi face ș'o mică analiză sau desvoltarea a punctelor din programa congresului.

Punctele ce se potrivesc, le voi trata împreună în numărul următor. (Va urma) *I. Negrea*

Eu la tine, tu la mine, ne uităm fără de frică...
 Parc'ăi vra ceva a'mi spune, Rândunică! Rândunică!
 Spune'mi... nu te mai preface, ciugulind pe crângă mugul!
 Nime n'o să te audă, căci suntem numai noi singuri.
 Ș'apoi versul tēu cel dulce, vers cu dulce înțeles,
 Nu'l pricepe orī și cine.—Bun prieten m'ai ales!...
 Și eu, gându'mi de l'aș spune, numai tu mi l'ai pricepe!
 Lumea noastră se sfârșește, unde inima începe.
 Te n'nteleg..... a ta durere ca ș'a mea e de adâncă;
 L'amendoī aceiași sōrtă timpul vitreg ne aruncă.
 Tu ai dorul tău departe, cu am dorul mai aprōpe,
 L'amendoī a nōstre doruri grōpa mână o să ne sape;
 Pân atunci, tu de pe crângă, cântă'ți dorurile tale;
 Eu te-ascult, căci avem, dragă, amendoī aceiași jale.
 Dacă însă ochiul lunei pismătareș, veninos,
 Pezis caută la tine și la cântecu'ți duios,
 Ca și mine, Rândunica, nu băga lumea în samă
 Cântă'ți dorul tău în pace și iubește fără temă.

C. Hogaș.

PRIMAVARA

Incetul cu incetul nopțile cele lungi și triste încep a se scurta și gerul cel aspru a se dămoli. Mantaua cea albă și rece în care a stat pământul învălit mai multe luni dispare pe nesimțite și în locu'i se așterne un covor verde, sașanat cu mil de floricele în care înotă nenumarate insecte sorbind din a lor potire dulcele nectar. Acea monotonie trista ce domnea emisferul mai pretutindenea, acum este întreruptă de cetele de cântăreși, care reveniți de curând umplu atmosfera de concerte melodiöse. Totul începe a însufleși, totul de aci întră într'o nouă epocă de viață.

Nimic nu pöte fi mai splendid, nimic mai încântător, de cât mărețul tablou ce ni'l presintă natura. în dimineața unei zile de April sau Mai: Pe bolta cea albastră și lîpede unde și unde mai clipește câte o stea; ear spre răsărit o dungă roșietică prevestește răsărirca sórelui și pasărele în c-ruri salută sosirea lui pe orizont.

În acest timp muncitorul deșteptat din somnul cel aruncase oboseala muncel din ziua trecută, părăsește modesta'i locuință și se îndreaptă către ogorul din câmp pentru ași continua lucrările arătural. Capilași veseli încep jocurile lor pe lângă casa, și mai apoi adunați în grupuri se îndreaptă către scöla. De pe cösta cea verde și rouată se ridică și se perd în atmosferă accentele unei doi-

ne răpitoare, produse de fluierul unui cioban tânăr urmat de o frumoasă turmă, care să împrăştie pe câmpul de verdeaţă la păscut. Mai încolo cete de meluşei sburdalnici saltă veselî pe covorul cel mă-tăsos, răspunzând în cor la strigătele ce mamele lor le adresează de pe cîsta opusă. Atmosfera vibrează de sbîrnăitul insectelor, voltele ciocărlilor şi jocul fantastic al atîtor cîntăreţi ce se leagănă dulce în văzduh, trimeţind la cer imnuri de laudă autorului acestui tablou grandios şi plin de armonie. Frunzişul luncii ride voios la dulcele adieri ale zefirului de Primăvară. Părăiaşele limpezî murmură lîm pe paturile lor de petriş, tîrînduse cîtră albia unui riu mai mare. Livezile albite de neunărate buchete ca neaua respîndite pe coronele arborilor fructiferi, trimit în aer parfumurile lor dulci şi recoritoare. În fine natura acum ni se prezintă în tîtă splendorea împodobită, cu tîte graţile fermecătoare de care pîte dispune. Încotro te întorci, încotro te uiţi, o privelişte măreaţă, o varietate înfinită de frumuseţi ce te ţin în loc să le priveşti, să le admiri! Absorbit de atîta dulceaţă şi fericire, muritorul în contemplarea sa, îşi uita pentru moment fiinţa şi se crede transportat într-o lume mai pre sus de realitate, ce numai o imaginaţie vie ar putea-o crea.

O! dar nu tîtă fiinţa să simte aşă de fericită... nu tot sufletul e aşă de transportat!... Sunt suflete şi inimî atîta de sdrobite! în cît tîtă poezia primaverii, numai este pentru ele de cît: o deşertăciune!... o amagire!... Un vis înşălător!... ba cîto o dată chiar o tortură!!!...

Învăţătoriu Gh. A. POPOVICI.

Felióra 5 April 1884.

Amintiri din o Călătorie

(Urmare)

Spre a merge la stânca căpriorelor, trebuia să ne întorcem îndărăt; ast-fel părăsiram fântâna sfintei Teodora, unde în zădar căutarăm minunata ei florie albastră;—Cine știe? Pote că sămînța peregrină a vre unei specii de aconit sau a vre unui soi de holbură eu florea ca un păhăruț de azur, adusă aici de vânturile unor regiuni mai fericite, va fi încolțit și înflorit când va, pe locurile acestea, sub căldura vre unei primăveri secunde, și va fi dat loc legendei amintite; ori cum ar fi însă, o florie e tot-de-a-una o minune, un dar ceresc pe sinul acestor sterpe regiuni.—Drumul ce trebuia să ținem, se încovăia ca un șerpe pe după stâncele ce ne înprejmuiau mersul și se părea a nu fi bătut de cât de urmele sălbatece ale searelor, din natura cărora noi înșine se părea că împrumutasem ceva: atâta devenisem de ușori și de îndemănateci! Atât de bine învașase piciorul nostru a și mlădoi talpa pe unghiul ascuțit al petrelor sau a se înșepeni cu siguranță acolo, unde un alt picior profan ar fi tremurat, și n'ar fi îndrăznit să înfrunte un lunecuș primejdios.—Ast-fel merserăm ca un patrar de oră, și, după ce trecurăm pe o scândură aruncată ca punte peste despicătura adâncă dintre două stânci enorme, sosirăm deasupra stâncii căpriorelor; se numește ast-fel stânca acesta, fiind că, în timp de grele erni, căpriorele își dau întâlnire deasupra ei; și chiar poate fi ceva așa, de vreme ce stânca despre care vorbim presintă o supralață netedă și acoperită cu mușchiu, din care resar ici și cole câte-va fire de un fel de erbă roșietică și sălbatecă; apoi ea e cea mai eșită din planul giganticului brâu de stânci ce încinge muntele despre nord-vest, și prin urmare și cea mai espusă vânturilor ernei, care mătură ométul de pe ea și lasă descoperit mușchiul ce o îmbracă; și e știut că căpriorele se țin la asemenea ochiuri de verdéță, când mai ales împrejurile mile dispar sub albul vestmint de zăpadă al ernei.—Eram oboșiti; și cu toate că duceam de câte-va zile o viață idilică, și ni s'ar fi convenit prin urmare să gustam un minut de odihnă sub umbra vre unui sag stufoș, totuși ne mulțemirăm, de astă dată, cu umbra rară și îngustă a unui tânăr brad, care nu oferă recorósa ospitalitate de cât capetelor noastre pârлите și înlerbîntate de înflăcără-

tul mez al zilelor de Iuliu;—De alt-mintrele un vânt ușor, ce se iscase tocmai la timp, ne dădea cu prisosință racoarea pe care lipsea umbrei ne-o refuza.—E atât de dulce odihna, câte o dată! Și apoi de pe înălțimea pe care stăteam, ochiul nostru inota în văzduhul deșert de sub picioarele noastre, îmbrățișând nemărginitul care închis în departare de piscunile negre ale munților păduroși; pe alocurea munții se desfac și lasă ochului visător o poartă de trecere către adâncul spațiu . . . mai încolo, azurul albastru, aceea stă stavilă eternă a vederii omenești, se părea a însemna, în infinit, hotarul nestramutat dintre împărăția ochiului și a imaginațiunei. Sub picioarele noastre, sub însăși stânca pe care stăteam, se adăpostea mica și vechea biserică clădită de cel întâi anahoret al Sihlei; altă dată rugăciunile către D-zeu se făceau în ea, astăzi însă, aproape, nu se mai oficiază într'însa, și numai ca reliquie se mai îngrijește de bătrânul singuratec care înfruntă pustietatea locurilor acestora; trebuie să mărturisim de alt-mintrele, că solitarul Sihlei a rămas și până astăzi o enigmă pentru noi; ast-fel ni se tânguia el, că hoții l'au calcat în câte-va rânduri, bine înțeles numai pentru a'i fura câte-va velințe vechi și rupte, căci banii și proviziunile nu'l prea încurcau, după cum e ușor de presupus.

—Apoi atunci cum, și pentru ce stai sf.-ta în asemenea pustietate, îl întrebai eu, dacă mai ales, după cum spui, hoții te calca și te pradă;

—Pentru ascultare și pentru domnul, fiule, îmi răspunde el pe o notă ôre-care din pisalichie, pironindu'și ochi în pământ și încruciașându'și, într'un chip evlavios, mâinile pe pept.

Și eu nu mă puteam sătura privind contrastul isbitor ce făcea această atitudine umilită, cu fața lui roșie și plină, cu ochii lui negri, mici și scântietori, cu mâinile lui osôse, care păreau a fi deprinse cu multe nevoi, și cu acea privire mai cu samă, care se furișea, din când în când, repede spre noi, și pe care totuși niște gene destul de dese nu o puteau îndestul ascunde. Era rus de origine, cel puțin accentul vorbei lui îmi formă această convicțiune.

—Și cu ce trăiești sf.-ta pe locurile acestea? îl mai întrebai eu.

—Dumnezeu și oamenii cei buni nu ne lasă să perim.

Când e vorba de D-zeu gândii eu, nu zic ba; ciupercii și rădăcinii va fi sămănat cu imbelșugare tatăl cel ceresc pe locurile acestea; însă când e vorba de oameni buni, apoi aceștia nu vor fi venind pe aice de cât din an în an; și în acest interval chiar ascetismul cel fără stomac poate prea bine muri de fôme. Și nu mai

cel mai deperte cu reflecțiunile mele, de și oare când înaintea judecării fu tras, ca complice la mai multe prădăciuni, un sfânt ermit, și dacă nu ne înșelăm, chiar al Sihlei ni se pare.—Ori cum însă, trebuia să fim și noi oameni buni; —Ast-fel scoserăm restul de pâine, rachiu și merinde ce mai aveam, spre a mai potoli acea hoșomană de fome, după cum o numea Erod Antipas, și care în tot drumul se ținu grapă de noi.—Paharul de rachiū merse cerc împrejur, începând, bine înțeles, de la sf.-sa, care îl luă cu multă evlavie, îl bine cuvântă, își făcu cruce, îl goli până la fund, își șterse gura cu mâneca cafinie a rasei sale, și îl înapoi mai încet de cât cum îl luase . . . *bis repetita deo placent**). este o zicătoare născută pe Olimp, confirmată în Erusalēm și eternizată în Vatican. Și apoi dacă repetiția nu se poate face cu nectar, sau lacrima cristi, pentru ce adecă nu s'ar face cu rachiu? Și încă, pentru ce netrebnicu muritorii s'ar lăsa mai pe jos de cât acest furnicar de dumnezei care au guvernat lumea pe rând, și care, toți, au fost în zilele lor niște rafinați cunoscători în ale mâncării, beuturii și altele? Ast-fel unora le plăcea nectarul, altora ambrosiea, unii aveau fantasmă pentru prinose, arderi de tot sau viței grași; Ehoza nu mânca de cât carne de miel fără legume; Pluton fura nevestile altora și nu mânca de cât boi, vaci, oi, sau, în lipsă, și găini negre; furtunatecul zeu al mărilor, pentru a poronci vânturilor să sufle spre Troia, ceru pentru ospelui său carnea nobilă și fragedă a Ifigeniei; în fine câți Dumnezei atâte gusturi; pentru ce deci umilitul, cucernicul și drept închinătorul sfânt anahoret al Sihlei, n'ar fi avut și el un singur, inofensiv și bine determinat gust pentru rachiū? Ast-fel al doilea și al treilea pahar tură golițe cu același ceremonial ca și cel întâi; poate și al patrulea s'ar fi bucurat de darul bine cuvântării, dacă dascalul Alecu, călăuzul nostru, înspăimântat de seceta ce l'amenința, n'ar fi încruntat sprânceana la timp;—Mila ta spre noi—zise ei, în termenii destul de cunoscuți servitorilor bisericești; și stecla cu rachiū trecu întrîgă în mâinile lui; Dascalul Alecu n'avea nevoie de pahar; el ar fi fost în stare să sorbă rachiul prin fundul gârâni; privindu-l mi se părea că ved pe Orlando Furioso, singur, în fața unei femei frumoase: ori ce ceremonial e de prisos, buna înțelegere e de ajuns; și apoi între stecla cu rachiū și dascalul Alecu, buna înțelegere era veche și solid stabilită; cel puțin nasul lui roșu plumburiu și lung vorba destul de lămurit în sensul acesta. Măncaram tot și

*)—Cele repetite de două ori plac lui D-zeu

băurăm tot; desagiî noştri remăseseră goî ca sacul lui Esop, dar nădejdea ne era în monastirile pe unde aveam încă de poposit, Sihăstria, Secul, Agapia, erau atâtea staţiuni, unde gândiam noi că vom găsi cele de trebuinţă.—Ne luarăm deci remas bun de la Sihla şi ne indrumarăm spre Sihăstrie. Atât Sihla cât şi Sihăstria sunt dependenţe ale Monastirei Nemptului, Secul de asemenea; şi sunt presurate aceste dependenţi, aceste metóce prin creeriî munşilor, în scop de a servi ca locuri de retragere la timpuri grele; acésta, de alt-mintrele, e o prevedere călugărescă, dar totuşi o prevedere. Inainte de a sui la Sihăstrie trecurăm peste un fel de mic Şat-el-Arab format de intrunirea celor două pârae celebre ale Sihăstriei, pâraul Alb şi pâraul Negru; şi apa unuia e în adevăr albă, pe când, a celui-l-alt se pare neárá; cel întâi curge, pe cât se vede, pe terenuri friabile de calcar, târând în depărtare pulberea lor albă suspendată în apele lui; cel al doilea îşi coloréază în negru sau ruginiu petrele din albiea lui, cu pulberea adusa din vre un depărtat teren feruginos, din care póte îşi ie naştere. Trebuie să fi esistând vre o legendă asupra acestor două pârae; cu tot interesul însă ce am pus, n'am găsit pe cineva care să'mi spună aşa ceva.

Sihăstria, după cum însuşi numele ei arată, e un cuib de oameni său, mai bine zis, de strămoşi ai omenirei, retraşi în adâncurile cele mai nepătrunse ale singurătăţii; aice, de şi póte natura nu e aşa de aspră şi de mărétă ca la Sihla, totuşi fiorii pustiului îşi răceşte inima şi te face, fără de voie, să doreşti a te afla pe aripile unei pajuri din poveste, spre a te scóte la lume; mai mult încă, şi se pare că cele noue polobóce de apă şi cele noue cupătoare de pâne, incarcate pe spetele acestei corăbii aeriene, nu şi-ar fi de ajuns pentru traiu, până ce şi-ar fi dat să veđi o faţă de om. Ajunşi în poeana Sihăstriei nu vėzurăm de o cam dată de cât patratul neregulat şi nemişcat al chiliilor, care păreau că se îndesă de frică una în alta; ruina şi putregiunea rânjiau spăimântătoare de pe acopereminte şi de pe pãreţi; zidurile iarăşi rânjiau şi, rânjind, îşi arătau dinţii lor de cărămidă roşie de sub buzele livide de un var odată alb; burueni acăţătoare, cu cărcei în loc de picioare, puţin mai aveau până ce să'şi dee mâna cu paşnicii şi somnoroşii bureţi crescuţi fără sămintă pe şindila putredă a coperişului. Afară din planul superior al patratului chiliilor, eşiá crucea veche, ruginită şi plecată a bisericeii; dar numai crucea; pentru acest mormint nu mai trebuia de cât atâta! Nu şin minte să fi simţit frică vre o dată; pustiul însă în pustiul înmă strânse inima,

și nu frica, dar un fel de teroare mă cuprinsese. Eram hotărât a trece înainte fără a mă opri în acest loc; când la o depărtare ca de o svârlitură de băț, vădui érba clătîându-se; mă înalțai pe vârful picioarelor, înfipsei privirea în locul cu pricina și, spre marea mea nedumerire, vădui o clae de pěr mișcându-se când la dreapta când la stînga, când înainte când înapoi, ca și cum vînturile celor patru puncte cardinale s'ar fi înțeles între ele ca să se jöce de-a mîngea în poena Sihăstriei; era un om saü-era un urs? Iată ceia ce de o cam dată nu putui ști cu siguranță; eu, care mi se părea că simt în vinele mele circulând un singe acru și sălbatec, eu, pentru care șopta vînturilor semăna acum cu mornăitul urșilor, eu, în fine, pentru care florile strălucitoare ale poenelor sclipiau acum ca atîția ochi roșii ai duhurilor pustiului, credui, pentru moment, că e vre un urs de prin împrejurime; fără de veste însă, auđii, de la spate, pe dascalul Alecu strigând cu voce lui răgușită, dar totuși destul de puternică:—Blagoslovește părinte! Bine am găsit! Ce mai faci? cöptă'i săcărîca? Töte salutările le înțelegeam, afară de cea cu săcărîca; cu töte acestea dascalul Alecu știea ce vorbește; în adevăr, în urma acestui deluviu de blagoslovenie și de săcărîcă, claea cea de pěr se întörse împrejur ca o balama veche pe o țișină ruginită, fără însă a scărșii, și, cu'n fel de adîncă plecăciune, mornăi ceva de sub niște musteți, încalcite la un loc cu o barbă incultă și neprihănită încă de vre un peptene, care'i acoperia tötä fața, dând loc spre afară numai la doi ochi albicioși și stânși de bătrăneță; privii drept în față pe acest om sau, mai bine zis, pe acest protopărinte al omeniei, și mi se părü că sprincenile lui stufoase și plîngătoare se mișcă într'un mod neobicinuit; nu cum va acestă pădure de un alt gen era trämăntată de o lume autoctonă, care, ne mai încăpënd-o locul natal, căuta să emigreze în regiuni mai spațioase și după familia, ca vechii patriarhi? Pöte, și pöte nu; cu töte acestea e, în multe împrejurări, necontestată autoritatea unghiei, și era în cazul de față mai mult pöte de cât în altele; de alt mîntrele'n'am mări de loc lucrul, dacă am afirma că pe tăetura transversală ce s'ar fi practicat în crusta ce'i acoperia fața, geologii ce țin de acöla cauzelor actuale, ar fi putut face nouă și importante descoperiri: atît de nesmintite și de regulat suprapuse, trebuie să fi fost stratificațiunile diferitelor epöce. Prin rasa lui lustruită de murdărie, se vedeau stelele; de cămeșă nici nu era vorba, fiind că acea cu care se călugărise se topise pöte de mult pe el;

ș'apoi, ni se pare nouă ca, în această privință, părintele nostru era corect, de vreme ce știut e de totă lumea, că un monah trebuie să se îngroape cu cămeșa în care și-au primit darul; închipu-escă'și cineva ce s'ar întâmpla, dacă s'ar păzi cu sfințenie acest canon! Pentru acesta se calcă canonul cămeșei și pe lângă el, bine înțeles, și altele — Cu toate acestea S hăstria numără vre o șesă veșuitoare de specia amintită mai sus; dintre toate însă, întâmplarea ne scose înainte tipul cel mai perfect. Așa dar, spre a lua iarăși firul povestirei, singuratecul călugăr culegea săcărnică, cu care, pe cât aflarăm, făcea un mic comerț. — Eram oboșiți și flămânzi; erba cea înaltă desă și înflorită ne oferi un așternut môle, răcoros și plăcut; pâraul din vale se părea că ne întreabă dacă nu ni-l sete, noi însă eram mult mai bucuroși să ne fi întrebat cineva dacă nu ni-l sόμε; și acest cineva nu putea fi, pentru moment, de cât bătrânul călugăr; fiind însă că el nici nu se gândia la acesta, dascalul Alecu se hotărî a fi interpretul nostru pe lângă cuviosiea sa.

— Până una alta, părinte, zise călăuzul nostru, dacă ai ceva, dă-ne să mâncăm; suntem hămesiți de sόμε și căduți de ostență.

Cam așa ceva trebuie să se fi întâmplat între Esau și Iacob; și dacă dascalul Alecu, în acel moment, ar fi avut de vîndare vre un drept de primogenitură, l'ar fi vîndut foarte bucuros și fără bătăe de cap, pentru o cōjă de pâne și un fir de cêpă.

— D'apoi ce să vê dau, păcatele mele, respunse cu resignație întrevorbitorul; noi singuri, și n'avem ce mânca pe locurile acestea.

— D'apoi sfințiea-ta nu mânânci când și-î sόμε? Ce mânânci sf. ta, dă-ne și nouă.

— Ce să mânânc! Ia, sclipulim și noi câte un hrib, câte un burete, cum dă D-zeu; și trăim de azi pe mâni; ș'apoi D-vostră nu'ți mânca ce voiu da cū.

— Mâncăm și pe dracu fript, părinte, numai să nu ne rupem dinții în el, zise dascalul nostru, cu un sel de desperare, care se părea că pornește din fundul conștiinței stomacului său. Drept vorbind, călăuzul nostru era un liber cugetător. Scandalul fu la culme; bătrânul șihastru scupă de trei ori, se întorse și dispăru, făcendu'și cruce, prin scobitura se ducea în interiorul masivului ruinat al vechilor chilii. După vâte-va minute însă, se întorse cu ceva la subțioră și în mână; era un smoc, său, mai bine zis, o sacă cină de cêpă verde și două nici pânișore rotunde și negre ca și pământul din care se păreau a fi făcute; puse toate acestea înainte

tea noastră și se trase îndărăt; luași una din pâni și voii să orup, dar neputând-o o dăduși dascalului Alecu;—ține dascale, țîziseși ești, și au făcut părintele pe plac; iată și-au adus pe dracul cel mai bătrân schimbat în o pâne; cercași dinții în el și dacăși va mai rămâne vre unul tefăr sa'mi spuși și mie.

—Hei! D'apoi cucóne, se vede că D-ta nu știi, că dracul numai la foc, în fundul tartarului e tare, și că la apă se moe? Parcă aghiasma degeabași apă? Așași, părinte, că aghiasmași făcută din apă, ca să moe pe dracu? Și zicând acestea se scobori la pârâu cu amândouă pânila și cu o cofița ceși dăduși călugărul.

—Îl cunosc de mult, îndrăzni călugărul să zică după ce dascalul Alecu se depărtă; era mai bun de hoheriș de cât de dascal; numai cât spurcă cele sfinte; D-zeu săl erte; și, făcânduși cruce, tăcu.

Era și timpul, căci dascalul se întorse cu cofița cu apă și cu pânila muete în pârâu.

—Am botezat, părinte pe dracul fără nănaș și fără preot și i-am pus numele Galaction pôte că pe călugăr îl chema așa și ian te uită cum s'a muet; și, zicând aceste, rupse una din pâni în două.

Bietul călugăr simția juratec sub tălpile lui, și, de și'mi inspira milă, totuși îmi plăcea păgânismul plin de spirit al călăuzului nostru. Ne așezarăm deci în mod antic pe érba moe și înflorită, și începurăm strălucitul nostru ospet; Dascalul Alecu era tot așa de mândru ca și regele Solomon, și mă așteptam să ne spună că Luculus era un calic și Labdacus un prost bucătar; se vede însă că în Arghir și în Tilu Bohoglindă, care, precum spunea el însuși, formase educațiunea lui literara, nu se spunea nimic despre aceste două personaje. Ori cum însă, pânea, până la cea din urmă fărâmatura, și cêpa, până la cea din urmă fôe verde, fură desființate; ospătasem; și încă dascalul Alecu pretindea, că de mult nuși aduce aminte să ti mâncat el cu atâta postă; cât despre mine, știu atâta că mirosiam a cêpa ca întreg Israelul; iar tovarășul meu de călătorie sufia în vânt și bea apă. Ospătași și odibniși apucărăm pe poteca ce duce înspre Secu; după două ore de un mers grabnic și fără vre o altă întâmplare, eșirăm din adâncimea întunecată a pădurilor și popșirăm puțin în valea strimță dar luminată, prin care curge limpedele pârâu al Secului; placile de calcar late și albe pe care se rostogolește el, ca din treptă în treptă păreau poleite cu aur, sub razele sôrclui, care străbăteau prin apa clara până la ele. Trecând pârâul și suind malul stâng, zărirăm

turnul înalt al monastirei și albul zid imprejmuitoar, cu crăstălele de olane roșii. Picioarele noastre călcau deci țărina unul pământ sfânt și blestemat în acelaș timp; în adevăr Eteria, cu toate onorurile ei, trecea ca un pârâu de singe cald prin mintea mea; de acolo, din acel turn, restaurat acum, imi ziceam eu, Farmachi și căpitan lordache, cu mâna lor de voinici, trebuie să fi înfruntat furia turbată a turcilor; la această poartă, desigur, dragomanul Udricky au uneltit pöte când-va infama amăgire; și tot atunci, de sigur, Căpitan lordache, cu căți-va din ai săi, murira într'un mod atât de eroic. Și în totă această dramă singerösă, eroismul de sigur n'au lipsit; când însă mă gândiam că toți acești fii ai Eladei nu și vărsaü singele lor de cât spre a plămădi cu el robiea țării noastre, admirațiunea facea loc indignațiunii și desprețului pentru toți eroii greci, de la Ahil și până la Căpitan lordache. Secul e una din pagiuile vitale istoriei nefericirilor noastre; și fie care zgârietură de pe zid, fie care olan strămutat de vr'o furtună de la locul său, lua, în ochii mei, proporțiunea vre unei urme de eroism al luptătorilor imverșunați. De alt-mintrele, Secul e una din monastirele bine conservate încă, și aspectul general al interiorului își deșteptă ideea unei bogății trecute; cele două rânduri lungi de chilii suprapuse în forma unui vast patrat, vorbesc și astă-zî, în destul de lămurit, despre furnicarul ce trebuie să fi insuflețit altă dată acest locaș, și căruia tăcere nu e acum intreruptă de cât de șgomotul, cadențat și monoton ce'l fac prin coridore, ciobotele greöe ale câtor vacălugări bătrâni și gârbovi; cel mult dacă, de afară, auți vre-o tănjală cădënd greu pe pământ, de pe gätul vre unui bou obosit, grajdurile mari și spațiose cu gurii negre și pustii, bucătăriile vaste, cu păreții afumați și cu vetrele reci fără cenușă, mi se păreau că povestesc o istorie veche, veche de tot, istoria cornului Amaltecii, saü a cornului abondenței din poveștile noastre; și treceau prin mintea mea pe rând, toate acele carête grele și cu arcuți elastice trase de patru cai rotunđi cu hamuți late, carête largi cu perini moi, în care stătea resturnat a lene câte un călugar gras și învălit în mătăsuri scumpe și blănuri căldurose; astă-zî, cel mult dacă un cal costeliv cu pelea'n șolduri se mai pöte mișca, de ici până cole, între cele două hlube albe ala unei cotiuđi hodorođite.—Unde mai sunt acele ciređi de bou cu corne mari, care alta-dată foiau albind prin verdéța pădurilor? Hergheliile de cai, turmele de oi argățimona cea multă, murdară și veselă, care se mișca în toate părțile după trebă cu pași greoi și largi . . . . toate acestea numai sunt; secularizarea au sufla ca un vânt de peire peste opulența de altă dată a cuiburilor acestora de închinători în pustiu; și prezentul zdrențeros și slab rânjește cu o amară ironie în fața trecutului lucos și îngâmfat.

(Va urma)

C. Hogaș